

At tale om det ubærlige

Af Henning Due, *journalist*

Illustration: *Barnetegning fra Rådgivningscenteret*

Jubilæum: I fem årtier har psykologer på Rådgivningscenteret i Aarhus Kommune arbejdet med den svære balancekunst at anerkende alles oplevelser og følelser i familiesager, hvor børn er blevet udsat for seksuelle overgreb. Også overgrebspersonens.

MIT JRGETE SPÅNTI LÅFTON

Seksuelle overgreb i familien er tabuet over alle tabuer. Især når overgrebet begås af far. Eller af mor. Eller - som det oftest er tilfældet - af en stedfar eller en anden voksen, der er tæt på barnet.

Det er situationer, hvor alene tanken om det, der er sket, er svært at tale om eller blot forestille sig.

På Rådgivningscenteret i Aarhus Kommune bruger psykologerne en stor del af deres arbejdstid på netop det: At sætte ord på, hvad der er sket i de familier, hvor børn udsættes for seksuelle overgreb.

Centret, der fejrer 50 års jubilæum i år, har i sin levetid hjulpet i omegnen af 10.000 børn og familier. Fællesnævneren for børnene er, at de har oplevet overgreb, vold og kriser i hjemmet.

- De fleste har enten været udsat for overgreb, eller også de har selv været krænker over for andre børn, siger Ditte Lottrup, der er psykolog hos Rådgivningscenteret.

Hun og kollegerne arbejder ud fra princippet, at ikke kun barnet, men hele familien skal have hjælp til at komme videre, og grundtanken er, at alle har krav på at blive anerkendt og lyttet til. Også den far, der har begået overgreb på søn eller datter.

Det kan lyde som en svær mundfuld at sluge, men det er den eneste vej frem, hvis en familie skal hjælpes, fortæller psykolog Sten Schrøder, der også arbejder på Rådgivningscenteret.

- Jeg kan sidde over for et barn, der er blevet udsat for overgreb af sin far, og som er ked af det og vredt. Men selvom faren har begået overgrebet, er det måske også ham, der har smurt madpakker til barnet. Den slags overvejelser har vi altid med, når vi møder barnet, siger han.

Ditte Lottrup uddyber:

- Vi forsøger at tale om, at der både har været gode og dårlige sider ved far, selvom moren måske ikke vil være med til det. Det er en del af behandlingen hos os. Vi forsøger altid at have et nuanceret blik på familien og overgrebspersonen, siger hun.

Ditte Lottrup peger på, at samfundet har en tendens til at "monstergøre" mennesker, der begår seksuelle overgreb. Men det er ikke Rådgivningscenterets opgave.

- Man skal huske, at overgrebene kun er én side af et menneske, mens der for barnet og for forældrene altid er en anden side af historien. En far, der har begået overgreb, udgør halvdelen af barnets identitet, og hvis vi tager den væk, tager vi måske også barnets identitet væk, siger hun.

Uanset hvad en person har gjort, forsøger centerets psykologer altid at møde mennesket med respekt.

- Vi går ikke ud fra, at vi ved bedre end dem, vi sidder overfor, og vi har en meget respektfuld tilgang til dem, vi taler med. Alle har krav på at blive anerkendt for at have oplevet overgreb eller vold forskelligt, siger Ditte Lottrup.

Hele familien skal hjælpes

På Rådgivningscenteret er målet med behandlingen at hjælpe hele familien videre i livet, så godt som det kan lade sig gøre.

Men hvad er succeskriteriet fx for den hjælp, centeret tilbyder et barn, der gennem ti år er blevet seksuelt krænket af sin stedfar?

For den behandling er det svært at opstille et succeskriterium, mener Sten Schrøder.

- For mig betyder det meget, at folk er gladere, når de forlader centeret, end da de kom hos os første gang. At de føler sig hjulpet, siger Sten Schrøder.

Succeskriterierne afhænger i sidste ende af, hvad der er sket i den enkelte familie.

- Et sår skal gerne heles. Derefter kan der komme et år, som personen kan kigge på resten af livet. Vi forsøger så at hjælpe mennesker med at komme så meget i trivsel, at det kan lade sig gøre at leve med arret, siger Sten Schrøder.

Metoden er lige så simpel, som den er svær at mestre. Ved overgreb på mindre børn hjælper han familien gennem samtaler, og der taler han med barnet og moren om det, der gør allermost ondt. Om det, der skete, hvem der opdagede overgrebene, og hvordan der blev taget hånd om det.

At turde arbejde med det konkrete overgreb er en af psykologernes kerneopgaver på Rådgivningscenteret, fortæller Sten Schrøder.

Han opfatter overgreb som en slags omsorgs-svigt og som et udtryk for et kæmpestort tillidsbrud. Ikke kun mellem krænker og barn, men også mellem dem, der ikke så overgrebene, og barnet.

- Når et mindre barn oplever et overgreb, bliver det rystet i sin grundvold. Der sker noget, som barnet på ingen måde kan begribe. Barnet vil måske tænke: "Hvorfor opdagede mor det ikke?", "Hvorfor går det ud over mig, når far er vred?" Eller: "Det er da mærkeligt, at bedstefar er så glad for mig, og at mor lader ham passe mig hele tiden", siger han.

Tilliden skal genskabes

Psykologerne på Rådgivningscenteret hjælper derfor også med få genskabt tilliden i familierne.

- Vi tager løbende tillidsspørgsmål op mellem barn og mor, så de bliver opmærksomme på at registrere hinandens tillid, og så de bliver trygge ved hinanden igen, siger Ditte Lottrup.

Især i de familier, hvor en far har krænket sit barn, er det vigtigt at få skabt en bæredygtig relation mellem mor og barn igen, fordi deres relation er blevet forstyrret på mange planer.

Men det sker også, at psykologerne på Rådgivningscenteret lader krænkeren deltage i samtalerne med familien. Den beslutning er måske den allersværeste at træffe i overgrebs-sager, fortæller Sten Schrøder.

- Vi gør os mange overvejelser, om det vil være relevant i den enkelte sag. Først og fremmest hvilken betydning, det har for barnet. Men også ud fra en vurdering af, hvordan overgrebspersonen

selv oplever at have begået overgrebet, og hvordan vedkommende forstår, hvad overgrebet har betydet for barnet, forklarer han.

Målet er ikke at få parterne til at komme overens, men at give barnet mulighed for at komme til udtryk, eller at give barnet mulighed for at stille spørgsmål til den, der har overgrebet.

- Det kan vi hjælpe med at formidle eller "oversætte", siger Sten Schrøder.

Når krænkeren får lov til at deltage i en samtale med familien, foregår det som et led i en længere proces, hvor psykologerne er meget opmærksomme på, hvad barnet kan magte i forhold til relationen til krænkeren.

- Det kræver både forberedelse af barnet og moderen og forberedelse sammen med krænkeren, da barnet ellers let vil blive retraumatiseret, siger Sten Schrøder.

Det er dog sjældent muligt, og her når behandlingen en af sine begrænsninger.

- Der er ikke særlig mange, der vil være ved, at de har begået overgreb på et barn, og vi vil ikke sætte et barn i den situation, at barnet fx skal konfrontere sin far med et overgreb, siger Ditte Lottrup.

Men logikken - at forstå et seksuelt overgreb gennem alle involveredes oplevelser og følelser - går igen i den anden type sager, som Rådgivningscenterets ansatte bruges i.

Det er sager, hvor et barn har begået et overgreb på et andet barn, og sagerne, der typisk indrapporteres fra en daginstitution, lander oftere og oftere på psykologernes bord i Rådgivningscenteret.

Øget fokus på tissemandslege

Ditte Lottrup forklarer udviklingen med, at børn i dag overvåges mere end nogensinde før og peger på, at børn tidligere fik mere plads til at eksperimentere med hinanden og fx lege doktorlege i børnehaven.

Hun ser ikke det øgede fokus på "tissemandslege" som et problem i sig selv, men hun advarer mod det, hun kalder en "overopmærksomhed" på overgreb mellem børn.

Hos Rådgivningscenteret har personalet især bemærket tendensen, siden den såkaldte Beder-sag rullede i dagspressen i 2007, hvor det kom frem, at en pædagog i Aarhus kommune havde begået seksuelle overgreb på et barn i en daginstitution.

I følge Ditte Lottrup oplevede Rådgivningscenteret endnu en stigning i indrapporteringer fra daginstitutioner, da Folketinget i 2013 vedtog den såkaldte overgrebspakke, som skulle styrke kommunernes håndtering af underretninger om børn og gøre det muligt for kommunerne at gribe hurtigere ind, hvis fx pædagoger i en børnehave har begrundet mistanke om, at et barn udsættes for overgreb.

Isoleret set mener Ditte Lottrup, at det er godt med en øget fokus på, hvordan børn leger sammen i børnehaven, og om alle er tilpas med det, når de fx udforsker deres seksualitet.

- Men man misforstår, hvad der sker, når man fx blander børns tissemandslege sammen med voksnes seksualitet og billeder af voksen-seksualitet, siger Ditte Lottrup.

Og selv når et barn begår et egentligt overgreb på et andet barn, kan man ikke sammenligne det med overgreb, som voksne begår mod børn, understreger hun.

Når et barn krænker et andet barn, skyldes det typisk en eller anden omsorgssvigt af barnet, der krænker, og i den type sager sker overgrebet, fordi barnet, der begår overgrebet, ikke trives.

- I de sager bliver det, der egentlig kunne være en leg, til noget mere. For barnet, der mistrives, vil det typisk være sværere at lege med andre børn, også seksuelle lege. Der vil en dreng, der mistrives, måske hellere stikke en Lego-klods op i numsen på den lille pige, han leger med, fordi han er vred eller ked af det, siger Sten Schrøder.

Når den slags indrapporteres, oplever Ditte Lottrup, at forældre og personale i daginstitutionerne ofte ryger i totterne på hinanden.

- Hvis det indrapporteres, at et ældre barn har krænket et yngre, blæses det stort op i børnehaverne. Det kan godt være, at det yngre barn ikke synes, det var sjovt, hvad der skete. Men mit indtryk er, at de voksne danner sig et billede af, at der er sket noget "voksent", og der kan det virkelig eksplodere, siger Ditte Lottrup.

Hun giver et eksempel, hvor en far sagde til hende, da han havde fundet ud af, at datteren havde leget tissemandsleg i børnehaven, at han "ikke havde troet, hun skulle have sin seksuelle debut sådan"

I konflikter mellem forældre og hos pædagoger ryger beskyldningerne begge veje, hvor den ene part mener, der ikke gribes nok ind, mens

den anden part mener, at der gribes for meget ind, fortæller Ditte Lottrup.

Men hos Rådgivningscenterets psykologer ændrer lynchstemningen ikke på, hvordan psykologerne går til arbejdsopgaven.

- Vi er hele tiden opmærksomme på at se overgrebet i barnets kontekst. Hvis vi skal kunne hjælpe, kan vi ikke gå i panik ligesom personalet i daginstitutionen, og vi er nødt til at bevare roen, være nuancerede og turde sige: lad os lige snakke om det, siger Sten Schrøder. ●

RÅDGIVNINGSCENTRET

- Et kommunalt behandlingstilbud, der oprindeligt var funderet i Red Barnet, siden Århus Amt, så Region Midt og i 2009 hjemtaget til Aarhus Kommune. Siden 2013 har Børnehus Midt været en del af Rådgivningscentret.

- Centrets fokus er på behandling af børn /unge, der har været udsat for eller udsætter andre børn/unge for seksuelle overgreb. Andre fokusområder er familievold, tab, traumer, sorg, krise og børn, der er kommet i klemme i forældres skilsmisse.

- Personalegruppen er tværfaglig, arbejder med hele familien og altid i et relationelt perspektiv med samspil og tilknytning for øje.